

Arxius i xarxes socials. Eines per a l'impuls dels "arxius de proximitat"

Les xarxes socials faciliten l'acostament al conjunt de la ciutadania i, per tant, cal saber-les aprofitar perquè són una eina excel·lent per donar a conèixer les funcions dels arxius i per a reivindicar el valor del patrimoni documental.

Joaquim Daban i Massana

Cap del Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar

Gran part de la població percep els arxius com uns organismes allunyats de la societat: poc accessibles, elitistes i reservats a sectors minoritaris. La majoria de la ciutadania no ha tingut mai cap mena de contacte amb els arxius, desconeixen les seves funcions, els objectius principals i únicament els relacionen amb espais poc il·luminats, mal ventilats i amb prestatgeries plenes de "papers vells". Malgrat els esforços esmerçats per les institucions i els professionals del nostre país, aquesta imatge perdura i és difícil d'eradicar si no som capaços d'impulsar iniciatives que ajudin a revertir aquesta visió decimonònica. Atesa aquesta situació, des del Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar vam decidir impulsar diverses iniciatives per tal d'aconseguir que la població lloretenca s'acosti a les nostres instal·lacions, en conegui els serveis i els utilitzi quan sigui necessari. Preteníem, doncs, que el SAMLM deixés de ser concebut com "l'arxiu de l'Ajuntament i dels erudits locals" i es transformés en un "arxiu de proximitat" obert a tota la ciutadania. Amb aquest objectiu, una de les iniciatives que ha donat més bon resultat ha estat l'ús de les xarxes socials, perquè ens ha permès aconseguir la imatge d'un centre d'arxiu molt més dinàmic, actiu i proper. La bona resposta obtinguda ens anima a compartir l'experiència per si pot ser d'utilitat.

Poc després que comencés el segle XXI van irrompre les xarxes socials al món occidental i, a partir de llavors, s'imposà una nova revolució que ha transformat radicalment la manera de relacionar-nos. El naixement i l'expansió de Facebook, Twitter, Youtube i Instagram ha afectat tots els àmbits personals i professionals. Les empreses, sempre amatents als canvis i a les noves oportunitats que ofereixen les tecnologies, de seguida van aprofitar aquestes plataformes per a difondre productes i explorar noves possibilitats de negoci. Els mitjans de comunicació també s'hi adaptaren ràpidament perquè els permetia difondre les notícies de forma immediata. Els polítics, per la seva banda, van incorporar l'ús d'aquestes plataformes per tal de fer arribar

els seus programes a la ciutadania i per interactuar-hi, en una mena de campanya permanent. Les administracions, els museus, els cossos de seguretat, les biblioteques i també els arxius ens hem incorporat progressivament a l'ús de les xarxes socials perquè permeten aconseguir més visibilitat i major projecció.

Abans de la proliferació d'aquestes plataformes, la difusió de les activitats programades pels arxius era força complexa. Es requeria la planificació d'una bona estratègia: una nota de premsa atractiva, contactes amb el cap de comunicació i amb els periodistes, planificació i coordinació d'una agenda. Aquestes circumstàncies limitaven la visibilitat dels nostres serveis, condicionaven la divulgació de les nostres propostes i, en conseqüència, la ciutadania no rebia un missatge clar sobre les funcions i competències dels arxius. Però afortunadament això ha canviat radicalment amb l'arribada de les xarxes socials perquè, per a difondre les nostres informacions, ja no és necessari transmetre-les exclusivament a través dels mitjans de comunicació tradicionals, sinó que cada arxiu pot construir la seva pròpia xarxa que li permet divulgar les informacions a un àmbit local, comarcal o nacional.

A principis del 2011 vam incorporar-nos al fenomen de les xarxes socials amb la intenció d'aprofitar-ne les potencialitats. Després d'analitzar diferents plataformes vam crear un perfil propi a Facebook perquè ens permetia una comunicació ràpida i fàcil amb la resta d'usuaris. De bon principi vam establir una premissa bàsica: tot i que poguéssim compartir informacions d'altres departaments municipals o d'altres arxius, l'objectiu fonamental era la difusió de notícies pròpies, d'activitats organitzades pel SAMLM i de documents conservats a les nostres instal·lacions. A partir d'aquests criteris preteníem aconseguir més visibilitat del servei, més difusió dels nostres missatges i activitats i més interacció amb els nostres seguidors.

El desembre de 2015 vam donar un nou impuls a l'ús de les xarxes socials. Primerament, a la plataforma de Facebook vam reconvertir el "perfil propi" en "pàgina" —on es traspasaren totes les dades i seguidors. En segon lloc, vam activar un compte de Twitter perquè aquesta aplicació s'estava generalitzant entre els sectors més dinàmics de la nostra societat i, òbviament, si volíem fer-los arribar els nostres missatges havíem d'incorporar-nos-hi. En tercer lloc, vam procurar la reestructuració del compte de Youtube de l'Ajuntament i vam promoure la creació de diferents llistes de distribució per tal de donar més visibilitat als projectes audiovisuals que s'impulsaven des del SAMLM. Finalment, vam estructurar les nostres publicacions a la xarxa en cinc agrupacions temàtiques, en funció del contingut i del tipus de documentació que s'hi adjuntava. A través d'aquestes subdivisions es facilitava la difusió dels missatges i s'aconseguia una anàlisi més detallada de les repercussions. D'acord amb aquest plantejament vam establir les temàtiques següents:

1 <https://www.facebook.com/arxiullloret>

2 https://twitter.com/Arxiu_Lloret

3 <https://www.youtube.com/user/ajuntlloretmar/playlists>

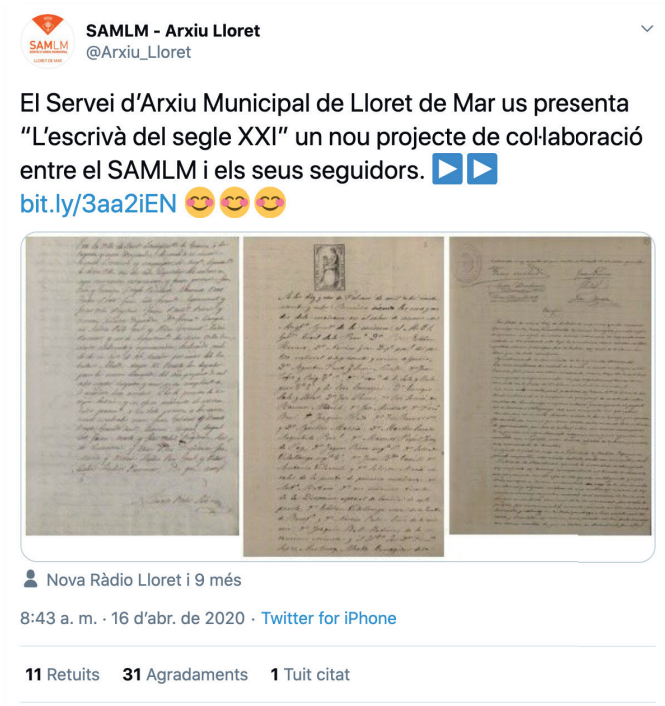
- Missatges per a la difusió de la pàgina web:
En aquesta agrupació s'inclouen els missatges que fan difusió dels diferents apartats de la nostra pàgina web⁴: renovacions, actualitzacions, creació de nous continguts... Aquestes informacions van adreçades, especialment, a estudiants, investigadors, centres educatius i institucions acadèmiques; però també volem que arribin a un tipus d'usuari molt més generalista. Som conscients que la major part de la ciutadania desconeix les possibilitats que ofereix la web del SAMLM i és per això que, periòdicament, donem a conèixer el contingut de les diferents seccions: l'arxiu en línia –que facilita la consulta dels padrons, de l'hemeroteca, dels llibres d'actes...–, el dipòsit virtual, el cercador d'imatges, les produccions audiovisuals, les descripcions dels fons, les publicacions de l'arxiu, les exposicions virtuals... Aquest tipus de missatge no acostuma a generar gaire interaccions, però comporta un gran nombre de visites a la pàgina web: 26.468 visites el 2015, 33.057 el 2016, 37.488 el 2017, 35.855 el 2018 i 24.282 el 2019.⁵
- Publicacions per a la divulgació de documents singulars:
S'incorporen en aquest apartat els missatges que difonen el patrimoni documental lloretenc: cartells, pergamins, plànols, dibuixos, fotografies... Aquestes publicacions les contextualitzem i les vinculem amb efemèrides, festes i activitats populars per tal d'incrementar la seva divulgació. A través d'aquesta interconnexió s'aconsegueix que l'arxiu es relacioni amb sectors molt diversos del teixit social i empresarial del municipi:

el gremi de comerciants, les associacions culturals i populars, les agrupacions d'hostaleria i restauració, les entitats esportives... Dins d'aquesta temàtica, les publicacions que generen més interaccions són les fotografies antigues, que acostumen a generar intensos debats entre els seguidors per tal d'identificar el nom d'una casa, la data d'una fotografia o la identificació d'un personatge.

- Notícies sobre activitats i informacions arxivístiques:
En aquesta temàtica s'inclouen dos tipus de missatges. D'una banda, les publicacions que difonen les diverses activitats impulsades per l'arxiu municipal: presentació de publicacions, conferències, celebració del Dia Internacional dels Arxius, commemoració del Dia Mundial del Patrimoni Audiovisual, exposicions... i de l'altra, la divulgació de notícies relacionades amb les funcions dels arxius: ingressos documentals, operacions de restauració, processos d'organització d'un fons, visites pedagògiques... Tot i que aquest tipus d'informacions no generen massa reaccions entre els usuaris més profans, sí que comporta força respostes entre seguidors del món arxivístic, documental i patrimonial.

- Publicacions d'audiovisuals:
Aquest apartat aplega la difusió d'audiovisuals que s'han elaborat a partir de pel·lícules i fotografies ingressades a les nostres instal·lacions. Majoritàriament, els muntatges incorporen imatges dels anys quaranta als vuitanta del segle passat i tracten temàtiques molt variades: activitats de festa major, arribades dels primers turistes, competicions esportives, actes oficials de l'Ajuntament... Aquestes publicacions acostumen a tenir gran repercussió a les xarxes socials. Segons les dades proporcionades per la plataforma Facebook, el muntatge Santa Cristina – 1914, on es mostraven imatges de la festa major d'aquell any, va superar les 13.000 visualitzacions. L'audiovisual SAMLM & MyLloret, que presentava imatges del turisme dels anys seixanta, va arribar a les 6.550 visualitzacions; i el projecte *Una passejada pel Lloret de principis del segle XX*, que combinava fotografies antigues de la població, va aconseguir 5.750 visualitzacions. A través d'aquests muntatges, els ciutadans prenen consciència del valor del patrimoni audiovisual i es converteixen en grans col·laboradors a l'hora de reivindicar, recuperar i protegir aquesta documentació.

- Activitats participatives:
Des del SAMLM hem impulsat diverses propostes per tal de fomentar la interacció amb els nostres seguidors. L'any 2017 es va organitzar el concurs *La pregunta d'en Sam*⁶, que comptava amb la col·laboració de l'emissora local Nova Ràdio Lloret, on es formulaven dues

Missatge a Twitter. Anunci del projecte *L'escrivà del segle XXI*.
Procedència: SAMLM.

⁴ <https://www.lloret.cat/seccions/arxiu-municipal>

⁵ Durant el 2019 la web va estar inactiva durant 3 mesos per causes alienes a la nostra voluntat.

⁶ Es vinculava l'acrònim de l'arxiu, SAMLM, amb un hipotètic personatge, una mica peculiar i extravagant, conegut amb el sobrenom de Sam.

preguntes setmanals relacionades amb la documentació de l'arxiu i amb la història del municipi. Als participants se'ls suggeria quatre possibles solucions i se'ls indicava una pista –que habitualment remetia a la pàgina web de l'arxiu municipal. La bona valoració d'aquesta iniciativa ens va animar a plantejar una nova proposta per a l'any 2018 i 2019: el *Cercapunts*⁷. En aquesta ocasió, els seguidors havien de localitzar una col·lecció de punts de llibre editats per l'arxiu municipal, amb imatges de fotografies que procedien de diferents fons. Vam amagar 30 col·leccions i, a través de les xarxes socials, es donaven les indicacions necessàries per a localitzar-les.

A través de les dades estadístiques que ofereix cadascuna de les plataformes, es constata que les publicacions amb una major repercussió a la xarxa són els muntatges audiovisuals i les fotografies. A partir d'aquesta evidència, és aconsellable establir una certa alternança entre les diferents publicacions: vídeos, notícies, activitats participatives, documents... Així, els seguidors més profans també podran conèixer altres funcions que desenvolupen els arxius.

D'altra banda, s'ha de tenir present que una mateixa publicació genera reaccions molt diferents entre una i altra plataforma. En general, els missatges que incorporen fotografies antigues de la població susciten més comentaris a Facebook que a Twitter; i, contràriament, les entrades que annexen imatges relacionades amb les competències del arxius comporten més reaccions a Twitter que a la plataforma Facebook.

A finals del 2018 vam ser conscients de la força que estava agafant la plataforma Instagram entre la població més jove. Després de valorar els avantatges i els inconvenients, vam optar per activar un compte en aquesta aplicació per

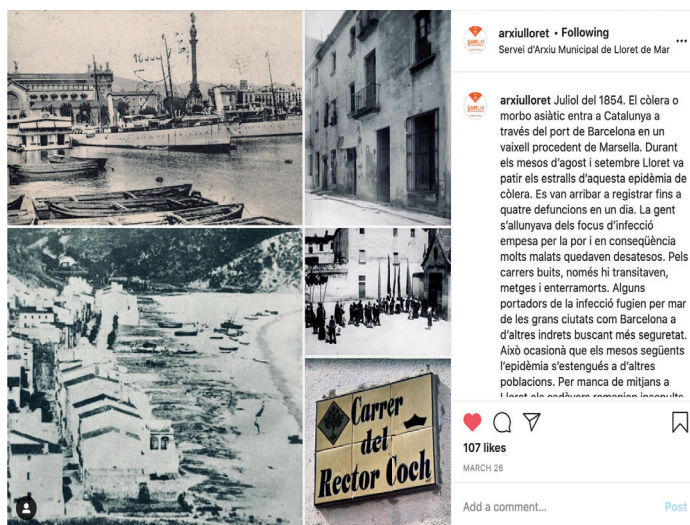
a poder-nos acostar als sectors més joves de la societat i difondre'ls el nostre patrimoni documental.⁸

Totes aquestes plataformes faciliten dades estadístiques que permeten valorar, de forma aproximada, quina ha estat la repercussió de les diverses publicacions. A nivell global, a l'any 2019 hem assolit les xifres següents:

Facebook: 3.240 seguidors	167.748 visites	29.121 interaccions
Twitter: 1.325 seguidors	264.540 visites	8.723 interaccions
Youtube:	19.953 visites	72.033 minuts de visualització
Instagram: 812 seguidors	74.574 visites	19.885 interaccions

Més enllà d'aquestes dades estadístiques, hi ha un seguit d'indicadors molt més tangibles que ens permeten valorar la repercussió real de l'ús de les xarxes socials en el nostre arxiu: increment dels ingressos documentals extraordinaris, augment de l'assistència als actes públics, creixement del nombre de consultes, pujada de les visites pedagògiques...

Però enguany, l'arribada de la COVID-19 ha suposat un canvi radical en la manera de treballar i de relacionar-nos. Durant els mesos de confinament tots hem hagut de reesituar-nos i reinventar-nos per tal d'afrontar aquesta difícil situació. Els arxius no n'hem estat cap excepció i cadascú podria explicar experiències i situacions ben paradigmàtiques. En el nostre cas, i pel que fa l'impuls dels arxius a través de les xarxes socials, vam decidir incorporar una nova agrupació temàtica que aplegaria els missatges vinculats a la "funció social" dels arxius. En un primer moment vam impulsar la campanya *Arxivem la Covid-19*, que posteriorment es va estendre a molts altres arxius del país. Aquesta iniciativa ens ha permès recollir més de 785 fitxers digitals aportats per la ciutadania: àudios, vídeos, imatges, cartells... que ocupen 1,20Gb i ens mostren situacions i iniciatives molt diverses. Unes setmanes més tard vam elaborar i difondre diferents publicacions amb la intenció de fer més suportable aquell llarg confinament; i és per això que vam impulsar els projectes següents:

Publicació a Instagram sobre la pandèmia de còlera que va afectar Lloret l'any 1854, dins el projecte *Les altres pandèmies*.

Procedència: SAMLM.

- *Les altres pandèmies*. A través de diversos missatges, vam explicar altres episodis de pandèmies que havia patit la nostra població: la del 1650, la del 1854 i la de 1918.

- *L'escrivà del segle XXI*. Aprofitant que la ciutadania es trobava confinada a casa seva, es va proposar un projecte de col·laboració del tipus *crowdsourcing*. A través d'aquest projecte els participants podien assumir

⁷ Aquest concurs està inspirat en el *BookCrossing*. A l'hora d'escollir un nom per a aquesta activitat es van proposar diferents anglicismes: *SearchPoint*, *FoudPoint*, *PuntCrossing*; però vam optar per utilitzar una paraula composta d'arrel catalana.

⁸ <https://www.instagram.com/arxiullorete/>

la transcripció d'una de les actes dels segles XVIII, XIX o XX que consta en algun dels llibres del Ple de l'Ajuntament i que es poden trobar a la pàgina web del SAMLM. Aquestes transcripcions s'incorporarien al cercador de l'arxiu en línia i, d'aquesta manera, es facilitaria la cerca d'informació sobre dades, fets, noms i esdeveniments recollits en els llibres d'actes. Per tal de treballar amb els mateixos criteris es va facilitar una normativa de transcripció per a tots els participants.⁹

- *La imatge ampliada.* Es tractava de captar l'atenció dels nostres seguidors a través de l'observació de petits detalls que figuren a les fotografies antigues. Inicialment, aquest projecte estava pensat com a "fil" per a la plataforma de Twitter; però es va adaptar fàcilment a les aplicacions de Facebook i Instagram. Vam presentar tres publicacions: *Un llit misteriós* (27 d'abril); *Pedres estranyes* (7 de maig) i *La monja fantasma* (19 de maig).

Missatge a Facebook sobre *La monja fantasma* dins el projecte *La mirada ampliada*.
Procedència: SAMLM.

- *El calaix del SAMLM.* A través de petits muntatges audiovisuals es donaven a conèixer imatges i pel·lícules de diferents fons documentals. Les temàtiques van ser molt variades: *Jocs i entreteniments a l'aire lliure* (1 de maig); *No sempre tot és gris* (14 de maig); *La construcció del Passeig Marítim* (25 de maig); *Les que hi són però no es veuen* (9 de juliol).

- *Les projeccions audiovisuals.* En col·laboració amb el Teatre de Lloret es va decidir recuperar alguns muntatges audiovisuals que havia projectat el SAMLM en els darrers anys. A través del canal de Youtube del Teatre, i mitjançant la opció "Estrena" que ofereix aquesta aplicació, es van projectar els següents muntatges: *Teatre i Perfums* (8 d'abril); *Tot recordant Santa Cristina: 1914-1979* (27 de maig) i *Tot recordant Santa Cristina: 1980-1999* (15 d'abril).

Els resultats que hem obtingut amb totes aquestes publicacions han estat excel·lents:

- Ens connecten amb un ampli sector de la població que desconeixia absolutament l'existència dels arxius.
- Ens donen major visibilitat en el conjunt de la ciutadania.
- Es difon el nostre patrimoni documental.
- Incrementen l'interès de la població per l'adequada conservació de la documentació.
- Ens permeten captar nous fons documentals que estaven a punt de desaparèixer.
- Augmenten el nombre d'usuaris que fan servir els nostres serveis.
- Fan créixer l'assistència a les activitats organitzades per l'arxiu.

En definitiva, les xarxes socials són una bona eina per tal de reivindicar-nos i donar-nos a conèixer perquè, encara que sembli paradoxal, els "arxius virtuals" promoguts a través de les pàgines web i les xarxes socials, contribueixen a impulsar els "arxius de proximitat" que ens acosten molt més a la ciutadania. ■

Nota: Article publicat a la revista digital La Dada. El diari digital de l'Associació d'Arxivers i Gestors de Documents de Catalunya. 1 de setembre de 2020.

https://arxivers.com/ladada/arxius-i-xarxes-socials-eines-per-a-limpuls-dels-arxius-de-proximitat/?fbclid=IwAR3v0xRRIY3siqnANL3-wGg3F_66YYhsJ2OVGM0vg47z1aZ6kJRCawbJFNw

⁹ Vam analitzar les experiències realitzades pel Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació de la Universitat de Barcelona i per l'Arxiu Comarcal del Baix Llobregat.